

Про Безпалькову яму

і про те, що важливіше за неї

Безпалькова яма... Майже всі мешканці Бистрич старшого, ба й середнього віку, пам'ятають про неї. Навіть назву її можуть обґрунтувати. Власне, це звичайна западина в землі круглої форми і кільканадцяти метрів у діаметрі. Від центру села до неї буде кілометрів 4. Це якщо прямувати дорогою, що вела колись на хутір Морозівка. Чому колись? Бо сьогодні на місці колишнього хутора на 10-12 садіб залишилися тільки здичавілі садки. Можливо, за ними й причаїлось дві-три хатинки – давно там не був, то й не знаю. Та й самої дороги не видно, бо заросла трав'юю, а кілька десятиліть тому тут ще й трактори вигарцьовували, а не тільки коні.

Хутір, про який веду мову, на захід від села. Одразу за ним темніють соснові ліси. Якщо візьмете північніше, потрапите на хутір Мелятин. Якщо ж південніше, то не то на хутір, не то у невеличке село Озірці. А на північному заході розкинулось Поліське – велике розложисте, добре знане в районі. Словом, колишня Погорілівка. Один політик, якому випало народитись в цих місцях, хотів повернути йому стару назву, однак підтримки у переважної більшості мешканців села не знайшов.

В дитинстві і юності довелося мені кілька разів побувати і в Мелятині, і в Озірцях. Люди жили там просто і невибагливо: оселі освітлювали газовими лампами, бо електрика в ті краї в ті часи ще не добігла, а опалювали дровами, бо ж жили, можна сказати, у лісі. Правда, сьогодні Озірці електрифіковані і всі принадлежи цивілізації, як от холодильники, телевізори, ба, й

комп'ютери їх мешканцям доступні. Та все ж їх там небагато. Суджу по тому, що у четвер на базар у Бистрич людей з Озірць добирається зовсім обмаль: хто кінно на возах, хто на велосипеді чи скутері. Привозять на продаж саморобні дерев'яні, до речі, дуже зручні у користуванні, граблі, чеберки, кошики, віники, щоб купити на виручені гроші якихось смаколиків чи щось кінче потрібне у господарстві – цвяхів, скажімо, відро, та й шарпетки час від часу рвуться.

Треба сказати, подібним ремеслом хутірські мешканці займалися і раніше. Допомогали прожити і ягоди, гриби, у зборі яких брали участь малі і дорослі. Нинішнє тихе полювання колишніх результатів уже не приносить – ягідники нищать гребінками, гриби не ростуть через посушливу погоду. Тому найбільш підприємливі вже не ягоди збирають, а «копають» та «миють» бурштин, перетворюючи мальовничі ліси в «марсіанські краєвиди», сповідуючи гасло дикого капіталізму – після нас хоч потоп.

А яма Безпалькова хоч і змаліла трішки, та все ж з лиця землі ще не зникла. Колись вона була оточена колгоспними полями, на яких колосилися жито, пшениця, і льон цвів синьо-синьо, і картопля зеленіла та своїми молодими соковитими пагонами жуків-смугастиків приваблювала. У дитинстві я розглядав їх зображення на сірникових коробках. І з подивом заклички читав: «Боріться з колорадським жуком! Виявивши його, телефонуйте за таким номером». Розповідали, начебто за нього ще й гроші платили. Але як я не приглядався до стебел картоплі, смугастика так і не знайшов. А так хотілося хоч

на цукерки заробити! Однак цукерки при моїй пенсії і тепер недоступні, хоч жуків розплодилося видимо-невидимо, от тільки ніхто за них не платить. Навпаки, боротьба з ними вимагає додаткових сімейних витрат.

Ну от, знову я відступився від Безпалькової ями. Колись вона була ширшою і глибшою і трактористи з осторогою оборювали надто близько прилеглі до неї ділянки. А комбайнерам працювати тут було ще складніше. Але жодного разу аварійної ситуації не виникло.

Моя бабуся по матері Василина кілька разів намагалася розповісти мені з братом про цю яму, біля якої ми по черзі пасли на стерні корову. Але хіба нам у ті роки було до її пояснень? Досить того, що всілякі домашні обов'язки віддалили нас від хлопчачих забавок, а тут ще бабусині розповіді слухай! Тим паче, що деяких родичів, про яких вона вела мову, ми ніколи не бачили. Інша річ грати у війну на схилах ями, бовтатися у воді на дні, яка ніколи не висихала, босяком ганяти по зарослих березкою, пахучим горошком, хвощем і осотом стернях. А потім довго витягати із зашкарублених підшов і п'ят колоху.

Ким для мене був отой Безпалько, ім'я якого дісталася ямі, я дізнався значно пізніше, коли кілька десятиріч тому взявся складати родовідне дерево.

Так от, Безпальком прозивали прадіда Мусія, батька баби Васи-лини. Для моїх внуків це вже прапра-пра, і я тішусь тим, що донесу їм інформацію про нього.

Чому ж до нього настільки міцно вчепилось прізвище Безпалько, що і на яму перейшло? Колись ні газу, ні електрики не було, єдиним джерелом тепла були дрова. Колоди спочатку вручну розпилювали на колодочки, а потім рубали. І ось одного разу прадід Мусій через неуважність рубнув сокирою по колодочці так невдало, що зачепив палець на лівій руці. Сільська хірургія була простою – від-

різали те, що трималося на одній шкірочці, зав'язали полотном, дід кілька ночей не поспав від болю і мусив знову братися за сокиру, бо як же взимку без дров? Палили в грубах, правда, і солом'ю, але яке ж від неї тепло? От після цієї пригоди і почали односельці прозивати Мусія Безпальком.

Був він, як на ті часи, людиною далеко не бідною, мав кілька десятин землі. Частина її була розташована довкола ями, з якої я почав розповідь. Відтоді і стала вона Безпальковою.

Хату прадід, за словами бабусі Васи-лини, мав невелику, бо гроші вкладав у клуні, стайні, хліви. Бо мав вдосталь худоби – у просторих хлівах розкошували корови, свині, в стайні – коні, клуні повни-лися сіном, солом'ю, там же зберігався і нехитрий сільськогоспо-дарський реманент. Садиба праді-дова пишалася в центрі села, на тому місці, де нині стоїть контора лісництва. Однак її було спалено ще до мого народження.

Кажуть, що дитяча пам'ять чіпка. Таки й правда, бо досі перед очима широкоплінний і глибокий Случ, по якому сплавляли ліс. Важко в це повірити, споглядаючи потуж-ну в минулому ріку (її так і назива-ли: не річка – ріка) сьогодні. Кала-мутна брудна калюжа – старій жабі по коліна. А над поверхнею води в багатьох місцях проглядаються верхки чагарників: скупатися ніде.

Заросла бур'янами і Безпалько-ва яма. Тут володарюють кропи-ва, молочай, лобода, осот. Води на дні нема. Довкола уже не колгоспна, а приватна земля – паї. Хто як може і вміє, так і обробляє. Цієї весни я навідувався сюди. Спочат-ку постояв, а потім і посидів. Зга-дав дитинство, бабу Васи-лину та уривки її розповідей, відновив у пам'яті основні віхи свого життя. Пообіцяв сам собі, що буду при-ходити сюди частіше і згадувати...

Місце вічного спочинку свого прадіда знаю. Приходимо сюди з

дружиною, прибираємо, впоряд-ковуємо могилу. Так само, як і мо-гили бабусі, батька та матері. І це зовсім не обтяжливо.

Як я уже згадував, прадід Мусій був заможною людиною. При ко-лективізації все його майно усуп-сильнили. Себто забрали у колгосп. Обікрали, можна сказати. Ну, але землю його обробляли, колгосп-міщнів, з часом набрав цивілізо-ваних форм, давав односельчанам працю і заробітки. А потім так же примусово, як і створювали, колгосп примусово розвалили. Прав-нуку, тобто мені, від заможного діда не дісталось нічого. Бо коли прийшла пора розпайовування зе-мель, я почув, що нам з жінкою із земельних щедрот не належить ні-чого, бо вчителі членами колгоспу не були. В них є в кого зарплата, у кого пенсія, проживуть і без землі.

Що стосується нас із дружиною, то воно, може, й так: роки і сили вже не ті. Але в нас троє дітей: до-чка і двоє синів. Хіба ж вони не є гі-лочками того родового дерева, яке так вміло доглядав і зміцнював, додавав снаги їх пра-пра-прадід Мусій? Однак і вони безземельні. А жити ж якось треба. Звичайно, олігархам-мільярдерам бояться ні-чого. Тих статків, що вони «трудом праведним» нажили за чверть сто-ліття, вистачить їм і їхнім дітям та внукам. Чого їм боятися? Хіба карі Небесної, бо земної вони не боять-ся. Та Бог з ними, не про них мова.

Хочу звернутися до кожного, хто прочитає цю мою розповідь про мого прадіда Мусія Безпалька: окресліть хоча б схематично свій родовід. Згадайте своїх давніх і не дуже родичів. Постарайтеся дізна-тися про них якомога більше, до-поможіть стареньким і немічним, не цурайтеся їх. Доглядайте моги-ли померлих, моліться за них, бо це їхній хліб. Тоді молодші роди-ці, коли прийде час, потурбують-ся і про вас.

Федір СТАХНЮК,
ветеран педагогічної праці,
с. Бистричі.